

เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศกับสังคมไทย

International Political Economy and Thai Society

ปริวดี ปราชญ์นันต์¹ ชัยพัทธ์ ไกรวานิช² และ วรณกิติ์ วรณศิริ³

¹ นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาเศรษฐกิจดิจิทัล มหาวิทยาลัยรังสิต, pariwutpt@gmail.com

² อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, tanpat.k@rsu.ac.th

³ อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, wanakiti@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

ระบบทางเศรษฐกิจทุกระบบต่างพาดพิงการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ผ่าน “มิติแห่งอำนาจ” อย่างมิสามารถแยกจากกันได้ บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ ทำการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อสร้างความเข้าใจถึงรากถึงโคนของปัญหา และกระบวนการคิดผ่านการมองโลกหลวมมิติ ผ่านกรอบแนวคิดของ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทรงพลัง ที่ช่วยให้เราสามารถเข้าใจ และมองเห็นถึงสาเหตุของปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ไข ประกอบการใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ตามแนวทางของ Scott (1990; 2006) เป็นสำคัญ โดยมุ่งค้นหาข้อเท็จจริง หรืออธิบายปรากฏการณ์ของเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ว่ามีสภาพความเป็นจริงอย่างไร โดยเลือกใช้เอกสารชั้นรองหรือเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Document) ซึ่งนับตั้งแต่อดีต การเมืองได้ถูกยึดโยงกับบริบทของเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทัศนะทางสังคม ไม่ว่าจะจากภายในหรือจากภายนอกประเทศ และเรื่องราวของวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและการเมืองของไทยในยุคต่าง ๆ ต่างต้องเผชิญกับมรสุมจากนานาวิกฤตการณ์ ไม่ว่าจะจากภายในประเทศเองก็ดี หรือจากเศรษฐกิจการเมืองโลกก็ดี ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์เปิดการค้าเสรีหลังจากสนธิสัญญาเบาว์ริง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 การเลิกทาส สงครามเย็น วิกฤตต้มยำกุ้ง หรือกระทั่งเหตุการณ์สงครามการค้าสหรัฐฯ-จีนในปัจจุบัน เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นบทเรียนสำคัญ ที่ช่วยให้เราเข้าใจความเป็นมาเป็นไป รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับผู้มีอำนาจเพื่อใช้รับมือกับเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ต่าง ๆ สามารถคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถนำเสนอนโยบายที่สามารถแก้ปัญหาและตรงกับความต้องการของสังคมได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: เศรษฐศาสตร์การเมือง, เสรีนิยม, ทุนนิยม, สังคมนิยม, สังคมไทย

ABSTRACT

All economic systems are inseparably linked to politics, society, and culture through the “power dimension”. This article is a critical analysis to understand the root of the problem and thinking process of multidimensional worldview. This is achieved through using a powerful conceptual framework of “political economics” to understand the causes of problems and feasible solutions. The analysis is also supported by documentary research, mainly following Scott’s framework (1990; 2006) to accurately depict past and present events through the use of secondary documents. Since the past, politics has been linked to the economy, culture,

and social perspective, whether from within or outside the country. The economic and political evolution of Thailand have witnessed various crises, either from within the country or from the global political economy. This stemmed from events such as the free trade opening after the Bowring Treaty, Siamese revolution of 1932, the abolition of slavery, the Cold War, the Tom Yum Kung crisis, and US-China trade war. All of these events were important lessons and guideline for the authority to deal with future crises, anticipating possible impacts in the future and proposing policies to solve problems that meet the needs of society more effectively.

Keywords: Political Economics, Liberalism, Capitalism, Socialism, Thai Society

1. บทนำ

หลายท่านอาจสงสัยในความหมายของคำว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง หรือ Political Economy ว่าแท้จริงแล้ว ศาสตร์หรือองค์ความรู้ดังกล่าว เป็นระบบความคิดที่มีความเป็นมาอย่างไร และมีมิติสำคัญใดบ้างที่สะท้อนถึงเสน่ห์ และการนำหลักคิดนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และมากไปกว่านั้น เศรษฐศาสตร์การเมืองเอง มีความเกี่ยวข้องกัน ระหว่างคำว่า “เศรษฐศาสตร์” และ “การเมือง” ในรูปแบบใด

ภายใต้ความวุ่นวายและซับซ้อนของระบบเศรษฐกิจและการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ นำมาซึ่งการตั้งข้อถกเถียงและการแก้ไขปัญหามาจากระบบนั้นอยู่นั่นเอง ๆ อาทิ การตั้งถามกับปัญหาการกระจายรายได้ภายในระบบ เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ปัญหาภัยคุกคามภัยได้ปานกลางและวิธีการก้าวข้าม หรือกระทั่งปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเองก็ดี ปัญหาเหล่านี้ซับซ้อน เกี่ยวพันและไม่สามารถอธิบายแบบแยกส่วนได้ หากแต่ต้องอาศัยเครื่องมือวิเคราะห์ที่ถูกต้องและทรงพลัง จึงจะปรากฏแง่มุมต่าง ๆ ที่ทำให้เราสามารถเข้าใจและมองเห็นถึงสาเหตุของปัญหาเหล่านี้เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ซึ่งเครื่องมือชั้นยอดในการวิเคราะห์นั้นคือ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” การใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองในการวิเคราะห์นั้นขับเคลื่อนด้วยกลจักรสำคัญ อันได้แก่ กระบวนการคิดผ่านการมองโลกหลากหลายมิติ และอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านกรอบแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ซับซ้อนได้อย่างบูรณาการ

ในการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้น ประกอบไปด้วย 4 มิติ ได้แก่ มิติของการวิเคราะห์แบบองค์รวม (Totality) มิติในเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Dimension) มิติในเชิงความขัดแย้ง (Dialectic) และมิติด้านการวิพากษ์ (Critical) ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างกระบวนการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมและรอบด้าน เพื่ออธิบายรากฐานของปัญหาและวิกฤตการณ์ (นุชประภา โมกษ์ศาสตร์, 2561, น. 204-205)

หนึ่งในจุดเปลี่ยนสำคัญของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและการเมืองไทยคงหนีไม่พ้นช่วงพุทธศักราชที่ 2472-2476 ซึ่งเกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ (The Great Depression) รวมทั้งเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยคณะราษฎร ในปี 2475 ผู้เขียนจึงหยิบยกเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการวิเคราะห์ ผวนกับจุดประสงค์ของบทความที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านมองเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองในหลากหลายมิติ ผ่านเลนส์วิเคราะห์ของเศรษฐศาสตร์การเมืองในแต่ละยุคสมัยของไทย

มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง ว่าหมายถึง ศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักการ 4 ข้อด้วยกัน คือ

1) เศรษฐศาสตร์การเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจซึ่งมีหลายมิติ จึงต้องมีวิธีการวิเคราะห์ที่รอบด้าน การวิเคราะห์สังคมต้องมองครบรอบ 3 อย่าง คือ เศรษฐกิจ การเมือง และทัศนคติทางสังคม

2) เศรษฐศาสตร์การเมืองมองว่า ความสำคัญระหว่างกลุ่มสังคมมีหลายแบบ แต่ที่สำคัญที่สุดคือความขัดแย้งทางชนชั้น โดยเน้นการศึกษาผลประโยชน์ที่แตกต่างกันของชนชั้นสำคัญของสังคม รวมไปถึงความแตกต่างด้านวิถีชีวิต ทัศนคติ สังคม และอำนาจอิทธิพล ดังนั้นชนชั้นอำนาจจึงเป็นหัวใจของการวิเคราะห์

3) ทุกสังคมมีความขัดแย้งในระบบ ตามแนวคิดวิภาษวิธี (Dialectic) อันเป็นพลังที่ทำให้สังคมเกิดการเคลื่อนไหว เศรษฐศาสตร์การเมืองยึดโยงด้วยพันฐานการทางเศรษฐกิจและสังคม คงในปรัชญาที่ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายย่อมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ระบบสังคมก็ย่อมเปลี่ยนจากระบบหนึ่งไปสู่ระบบหนึ่งเสมอ

4) การวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง มีหลักการสำคัญที่ต้องทำการวิพากษ์สิ่งที่ดำรงอยู่จนถึงที่สุด “วิพากษ์” หมายถึง ต้องเข้าใจถึงรากถึงโคนของปัญหา ซึ่งหากมองแบบวิพากษ์แล้วจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ใช่แค่การปรับปรุงเล็กน้อย หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538)

ดังนั้นบทความนี้จึงให้น้ำหนักการวิพากษ์ถึงสาเหตุของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการเมืองไทยในปีพุทธศักราช 2475 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเป็นสำคัญ โดยหยิบยกเอาแง่มุมที่น่าสนใจและมีนัยยะ มาตั้งคำถามอย่างตรงไปตรงมา เพื่อวิเคราะห์และสะท้อนแนวทางการรับมือจากการเรียนรู้อดีต และคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสามารถวิเคราะห์ และทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองในหลากหลายมิติผ่านเลนส์วิเคราะห์ของเศรษฐศาสตร์การเมืองของไทยในแต่ละยุคสมัย และสะท้อนแนวทางการรับมือจากการเรียนรู้อดีต และคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

3. การดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลโดยใช้การวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) เป็นสำคัญ โดยมุ่งค้นหาข้อเท็จจริง หรืออธิบายปรากฏการณ์ของเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ว่ามีสภาพความเป็นจริงอย่างไร โดยเลือกใช้เอกสารชั้นรองหรือเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Document) อาศัยข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ หนังสือบทความทางวิชาการ ฐานข้อมูลออนไลน์ รวมทั้งข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีบุคคลอื่นได้บันทึกหรือตีพิมพ์เผยแพร่ไว้แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารระดับทุติยภูมิจะจัดทำตามแนวทางของ Scott (1990; 2006) โดยคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องประกอบด้วย 4 หลักเกณฑ์สำคัญ ได้แก่ 1) เป็นความจริง (Authenticity) คือ เป็นเอกสารที่มาจากเอกสารแท้จริง มีความต้องถูกต้อง สมบูรณ์ สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ตีพิมพ์ 2) มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) คือ เป็นเอกสารที่ปราศจากข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือน หรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง 3) มีความเป็นตัวแทน (Representativeness) คือ เป็นเอกสารที่สามารถใช้แทนแสดงรายละเอียดแทนเอกสารประเภทเดียวกันได้ และ 4) มีความหมายชัดเจน (Meaning) คือ เป็นเอกสารที่มีความชัดเจน สามารถเข้าใจได้ง่าย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Mogalakwe, 2006)

4. ผลการวิจัย

การเริ่มต้นวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ประเทศไทยด้วยเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้น ต้องอาศัยข้อมูลเชิงลึกด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศประกอบรวมกันไปด้วย เนื่องจากความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างเศรษฐกิจการเมืองไทยกับเศรษฐกิจการเมืองโลกทำให้ทั้งสองตัวแปรต่างส่งผลเกี่ยวเนื่องกัน ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ที่ไม่ใช่เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ หากแต่ได้รับอิทธิพลมาจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ส่งผลต่อมายังการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองในประเทศไทย

สนธิสัญญาเบาว์ริงเป็นข้อตกลงร่วมระหว่างไทยและอังกฤษ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 มีจุดมุ่งหมายเพื่อยกเลิกข้อจำกัดทางการค้าทั้งหมดในไทย การมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ส่งเสริมการค้าเสรี และภาษีสินค้าเข้าและออก ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อาทิ ภาคการเกษตร ได้เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพ มาเป็นการผลิตตามความชำนาญมากขึ้น อีกทั้งรัฐบาลไทยยังอนุญาตให้มีการส่งออกได้โดยเสรี ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เงินเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ส่วนในภาคอุตสาหกรรมเอง ก็มีการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น เนื่องด้วยอัตราภาษีนำเข้าที่กำหนดไว้ต่ำ ทำให้หัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องจักรสาน สลวยตัวอย่างรวดเร็ว ด้านปัจจัยการผลิต ทั้งที่ดินและแรงงาน ก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นกรรมสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งแต่เดิมเป็นของพระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว และเปิดโอกาสให้ใครก็สามารถครอบครองหากนำที่ดินไปใช้ประโยชน์ได้ ทำให้ที่ดินไม่มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน แต่หลังจากสนธิสัญญาเบาว์ริงที่ส่งผลราคาข้าวปรับตัวสูงขึ้น เกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างรวดเร็ว และส่งผลให้ที่ดินที่มีราคาสูงขึ้น ด้านปัจจัยแรงงาน หลังจากสนธิสัญญาเบาว์ริง การเพิ่มของประชากรและความต้องการข้าวจากต่างประเทศทำให้แรงงานในระบบมีอิสระในการเพาะปลูก และขยายการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หรืออาจวิเคราะห์อีกนัยได้ว่า สนธิสัญญาดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมจากลักษณะแบบ Extractive Institution เป็น Inclusive Institution นั่นคือ เปลี่ยนจากการมีสถาบันการเมืองที่มีอำนาจในการรวมศูนย์ และสถาบันทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมาเป็นการมีสถาบันการเมืองที่กระจายอำนาจ และคนในสังคมสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อความเจริญและสถาบันทางเศรษฐกิจ สร้างโอกาสมหาศาลในการลงทุน พัฒนาศักยภาพ และการผลิตนวัตกรรมใหม่ เช่น กฎหมายสิทธิบัตร ช่วยส่งเสริมให้ประเทศพัฒนาได้มากยิ่งขึ้น (Acemoglu & Robinson, 2012)

จะเห็นได้ว่าสนธิสัญญาเบาว์ริงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญครั้งใหญ่ เป็นการเปิดประตูทางการค้าเสรีกับโลกตะวันตก และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในที่สุด การได้มาซึ่งประชาธิปไตยในเหตุการณ์ “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475” และภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ส่งผลให้ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทั้งเศรษฐกิจและการเมืองอย่างแนบแน่นกับเศรษฐกิจการเมืองโลก เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แนวคิดเสรีนิยมแบบตะวันตกได้หยั่งรากลงบนแผ่นดินสยามตั้งแต่นั้น

4.1 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475

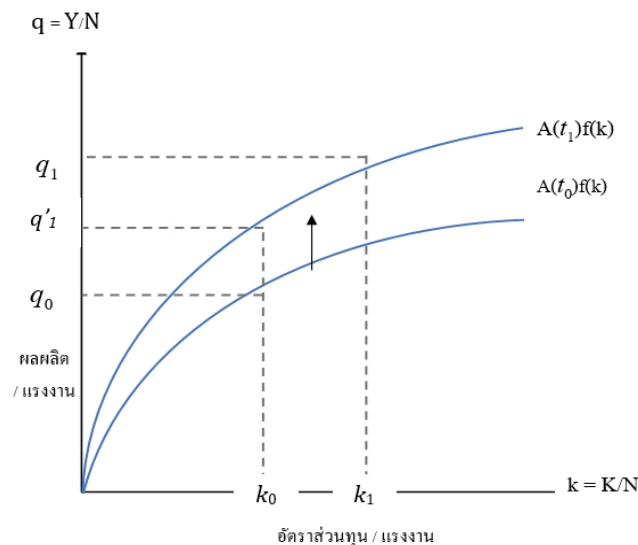
ในสมัยรัชกาลที่ 4 ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการล่าอาณานิคมจากทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้สยามในเวลานั้นต้องปรับตัวให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าและเท่าทันโลกมากยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันการคุกคามจากประเทศมหาอำนาจ ผนวกกับการทำ “สนธิสัญญาเบาว์ริง” ในปี 2398 ทำให้ต้องเปิดประเทศทำการค้าเสรีกับตะวันตก ส่งผล

ให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป จากการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพไปสู่การผลิตเพื่อค้าขายและส่งออก จากเหตุดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายและโครงสร้างหลายอย่างในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น การปฏิรูปที่ดินและการเลิกทาสเพื่อปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองให้ทัดเทียมตะวันตก ทั้งสองปัจจัยนี้นำมาซึ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม กล่าวการเกิดขึ้นของชนชั้นกลางในประเทศไทยนั่นเอง

ตามทัศนะของ Ingram (2009) ในปีพุทธศักราช 2393-2493 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง หากแต่ไม่เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระยะยาว โดยสาเหตุที่ทำให้ไม่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้น ได้แก่

1) ชาวนาไทยไม่ปรับปรุงเทคนิคการผลิตข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหัว ซึ่งเกิดจากยุคนั้นเศรษฐกิจค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจแบบการค้าเสรี ปริมาณความต้องการข้าวจากต่างประเทศสูงขึ้น ชาวนาไทยหันมาผลิตข้าวเพื่อตอบสนองตลาดโลกมากขึ้น แต่เนื่องด้วยที่ดินที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกมีอยู่อย่างเหลือเฟือ จึงไม่มีเหตุจูงใจใดที่ทำให้ชาวนาต้องพัฒนาเทคนิคการผลิต เพราะแค่เพียงขยายพื้นที่เพาะปลูกก็จะทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นแล้ว แม้ว่าผลผลิตต่อไร่จะน้อยลงก็ตาม ซึ่งสามารถอธิบายเพิ่มเติมผ่านการเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพในระยะยาว (Long-Run Steady-State Growth) และกรอบการวิเคราะห์ที่ได้รับการพัฒนาโดย Robert Solow อันแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับผลผลิตและระดับปัจจัยการผลิต ซึ่งคือทุนและแรงงาน ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ได้ดังนี้

รูปที่ 1 การเจริญเติบโตของผลผลิตต่อแรงงาน

แสดงถึงผลผลิตต่อแรงงานที่เพิ่มขึ้นจากระดับ q_0 เป็น q_1 อันเป็นผลมาจากตัวแปรความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งสะท้อนผ่านฟังก์ชันการผลิตมวลรวม $Y = A(t) F(K, N)$ โดยให้ $A(t)$ แทนการเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยี และ $F(K, N)$ แทนปัจจัยการผลิตทั้งสองชนิด ได้แก่ ทุนและแรงงาน ตามลำดับ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการเติบโตของผลผลิตต่อแรงงานนั้นเป็นผลอันเนื่องมาจาก 2 ปัจจัย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่มาจากเทคโนโลยีในการผลิต ซึ่งมีผลทำให้ผลผลิตต่อแรงงานเพิ่มขึ้น แม้ ทุนต่อแรงงานคงที่ และการใช้ทุนเข้มข้น หรือ Capital Deepening เมื่ออัตราส่วนทุนต่อแรงงานเพิ่มขึ้น ดังที่แสดงในกราฟเส้นฟังก์ชันการผลิตเลื่อนขึ้นจาก $A(t_0)f(k)$ เป็น $A(t_1)f(k)$ มีการเพิ่มขึ้นต่อไปของผลผลิตต่อแรงงานจาก q_1 เป็น q_1 ซึ่งเกิดจากการเพิ่มขึ้นของอัตราส่วนทุนต่อแรงงาน จาก k_0 เป็น k_1 จึงอาจกล่าวได้ว่าเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจไทยในยุคนี้ไม่เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจใน

ระยะยาว มีผลมาจากการที่ยังขาดการเปลี่ยนแปลงที่มาจากเทคโนโลยีในการผลิตและในระยะกลางเองก็ยังคงขาดการเปลี่ยนมาใช้ทุนเข้มข้นแทนการใช้แรงงานเข้มข้นนั่นเอง

2) ขาดการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นซึ่งเพิ่มผลผลิตต่อหัวได้ อันเนื่องมาจาก 4 สาเหตุ คือ

(1) อุตสาหกรรมท้องถิ่นที่สลายตัว เนื่องจากคนไทยมีวิถีชีวิตที่เคยชินกับการปลูกข้าวหรือทำงานในภาคการเกษตร เศรษฐกิจแบบการค้าเสรี ยังทำให้คนหันไปทำนา เพื่อนำเงินที่ได้มาซื้อสินค้าที่เดิมเคยผลิตได้เอง ทำให้สิ่งทอ เครื่องปั้นและเครื่องจักรสาน ที่เป็นอุตสาหกรรมท้องถิ่นสลายตัวไป

(2) อุตสาหกรรมใหม่ไม่สามารถพัฒนาได้ เนื่องจากการแข่งขันจากต่างประเทศ เพราะสินค้านำเข้ามีราคาต่ำกว่าสินค้าที่ผลิตในไทยมาก และภาษีศุลกากรก็ต่ำมาก

(3) รัฐบาลไม่ได้จัดให้มีบริการสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น ไม่มีบริการรถไฟที่ติดต่อกันระหว่างกรุงเทพฯ กับภาคเหนือ การพัฒนาด้านชลประทานเองก็เป็นไปอย่างเชื่องช้า ก็ขาดแคลนบริการทางการศึกษา บัณฑิตต่าง ๆ เหล่านี้เอง ทำให้ภาคเอกชนขาดแรงจูงใจที่จะเข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรม

(4) การขาดแคลนเงินทุน เนื่องจากคนไม่ค่อยใช้บริการธนาคารและมินิกซ์ไม่ค่อยออมเงิน

จะเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้เศรษฐกิจไม่ก้าวหน้าขึ้น เกิดจากนโยบายของรัฐที่ไม่สามารถเอื้อให้เกิดการพัฒนา เศรษฐกิจได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นระบบภาษี ระบบขนส่งสาธารณะ โครงสร้างของของสถาบันทางการเงิน กฎหมาย ถึงแม้จะมีการพยายามปฏิรูปเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 5 ผ่านการปรับปรุงและการจัดระบบภาษีให้ทันสมัย การสร้างทางรถไฟ และการเลิกทาส หรือต่อมาในยุคสมัยรัชกาลที่ 6 ที่ได้มีการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม เช่น ปูนซีเมนต์ แต่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่มากพอที่จะทำให้รูปแบบทางเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วได้ ปัญหาเหล่านี้สั่งสมในสังคมไทยเรื่อยมาอย่างยาวนาน จนส่งผลและปะทุออกมาผ่านกระบวนการปฏิวัติในปี 2475 นั่นเอง กอปรกับในปีพุทธศักราช 2472-2476 โลกประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่หรือที่รู้จักกันในนาม The Great Depression ราคาสินค้าส่งออกหลักของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้งบประมาณของรัฐบาลไทยขาดดุลในพุทธศักราช 2474 รัฐบาลจึงต้องดำเนินนโยบายรัดเข็มขัดเพื่อประหยัดงบประมาณอย่างเต็มที่ จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบประชาธิปไตย นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์ นำไปสู่พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมด้านต่าง ๆ ขึ้นมากมาย

4.2 จากสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงยุคสงครามเย็น

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นขึ้นมามีอำนาจในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งมีความพยายามเข้ามแทรกแซงการเมืองและเศรษฐกิจไทย ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีคำสั่งอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านไปยังมาเลเซียและพม่า และรัฐบาลไทยได้ลงนามใน “กติกาสัญญาทางทหารระหว่างไทยกับญี่ปุ่น” และ “กติกาสัญญาพันธมิตรระหว่างประเทศ” อันนำไปสู่การที่ไทยประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา (แอมสุข นุ่มนนท์, 2548) การสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองโลกครั้งสำคัญ สหรัฐอเมริกาในฐานะผู้ชนะสงครามและขึ้นเป็นมหาอำนาจโลกและกลายเป็นผู้กำหนดทิศทางเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคงของโลก

สหรัฐฯ พยายามผลักดันอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีให้กับประเทศต่าง ๆ และมองว่าระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเป็นภัยต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่าง 2 ขั้วอุดมการณ์ คือ ระหว่างฝ่ายทุนนิยมเสรีที่นำโดยสหรัฐอเมริกา และฝ่ายสังคมนิยมที่นำโดยสหภาพโซเวียต ความขัดแย้งระหว่าง 2 ขั้วอุดมการณ์นี้ลุกลามจนกลายเป็นสงครามที่เราเรียกกันว่า “สงครามเย็น” (Cold war) ในช่วงคริสต์ศักราช 1947 - 1953 สหรัฐฯ พยายามแผ่อิทธิพลเข้ามาในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทนที่ญี่ปุ่นและยุโรป เพื่อป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยเองก็ได้รับทั้งผลกระทบเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบจากเหตุการณ์ดังกล่าวเช่นกัน ความหวาดกลัวของฝ่ายทุนนิยมนำโดยสหรัฐฯ ที่มีต่อภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ มองว่าประเทศไทยตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์หลักในการต่อสู้และป้องกันกับฝ่ายสังคมนิยมที่รุกคืบแผ่ขยายอำนาจเข้ามาในจีน เวียดนาม กัมพูชาและลาว จึงทำให้สหรัฐฯ ต้องเข้ามาแผ่อิทธิพลโดยการอัดฉีดเงินทุน เทคโนโลยี และการทหาร เข้ามาในประเทศไทย ทำให้ไทยได้รับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ อย่างมาก

ในปีพุทธศักราช 2503 ประเทศไทยเริ่มเบนเข็มสู่การปฏิรูปเศรษฐกิจ เพื่อวางรากฐานการพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมและภาคบริการให้สอดคล้องกับบริบททั้งภายในและระดับสากล ผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ “สภาพัฒน์” เป็นยุทธศาสตร์หลักในการขับเคลื่อนประเทศ โดยกำหนดทิศทางเศรษฐกิจไทยภายใต้ความเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิดหรือ Open Economy เพื่อรองรับการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ ก่อให้เกิดการสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อาทิ การสร้างทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงชนบท การเริ่มงานชลประทาน ตลอดจนการดำเนินการตามโครงการอื่น ๆ อีกหลายสิบโครงการ

ท่ามกลางยุคสงครามเย็น ความช่วยเหลือด้านการทหารของสหรัฐฯ ต่อไทยมีจำนวนสูงขึ้นไปถึง 75 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เม็ดเงินจำนวนหลายล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นี้ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่าง ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยเกิดกระแสต่อต้านสหรัฐฯ เพิ่มมากขึ้น ในหมู่นักศึกษาที่ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตย และมีการเรียกร้องให้สหรัฐฯ ถอนทหารออกจากประเทศไทย โดยนักศึกษาและปัญญาชนมองว่าศัตรูของชาติในขณะนั้นคือระบอบจักรวรรดินิยมและทุนนิยมที่นำโดยอเมริกากับกลุ่มทหารและนายทุนที่ได้รับผลประโยชน์จากอเมริกา การที่สหรัฐฯ มาตั้งฐานทัพในประเทศไทยและแทรกแซงการเมืองไทยทำให้ไทยสูญเสียอำนาจอธิปไตย ความคับแค้นใจในหมู่นักศึกษาและปัญญาชนได้ประทุออกมาเกิดเป็นขบวนการนักศึกษา ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทย ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516

4.3 วิฤตเศรษฐกิจ (ต้มยำกุ้ง)

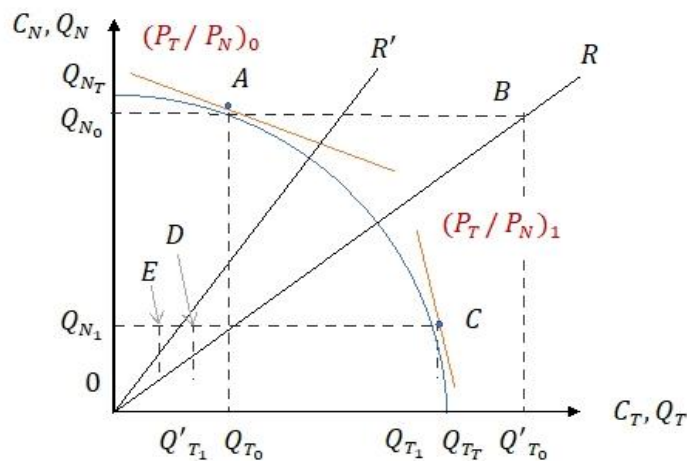
“วิกฤตต้มยำกุ้ง” ในปี 2540 ที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อการล่มสลายทางเศรษฐกิจทั่วโลก เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ยึดโยงกับต่างประเทศอย่างเหนียวแน่น และภายหลังวิกฤตครั้งนี้ทำให้ประเทศไทยต้องดำเนินการตามกฎระเบียบและแนวทางของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF ทำให้ไทยต้องผูกติดอยู่กับเศรษฐกิจโลกอย่างเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น

ในช่วงกลางทศวรรษที่ 2520 ประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟูอีกครั้ง การลงทุนจากต่างชาติเริ่มเข้ามามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงาน ต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ได้เริ่มย้ายฐานการผลิตมายังประเทศไทย ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนเข้ามาในประเทศ เนื่องจากโครงสร้างของระบบอัตราแลกเปลี่ยนของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีต้นทุนถูกกว่านั่นก็คือประเทศไทย ในสมัยรัฐบาล

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ผลักดันนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ด้วยการส่งสัญญาณทางการทูตไปในประเทศที่มีความขัดแย้งหันมาร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาค ช่วงนี้ถือเป็นยุครุ่งเรืองของธุรกิจหลายประเภท โดยเฉพาะธุรกิจเกี่ยวกับการเงินและอสังหาริมทรัพย์ มีการเก็งกำไรในสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้ตลาดหุ้นไทยวิ่งขึ้นจนเกินมูลค่าที่แท้จริง จนก่อให้เกิดฟองสบู่ในภาคอสังหาริมทรัพย์และการเงินในที่สุด

การเปิดฉากวิกฤตเศรษฐกิจไทยอย่างเป็นทางการ และขยายวงกว้างออกไปทั้งเอเชีย วิกฤตการเงินครั้งนั้นเรียกกันในนาม “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ซึ่งระบุนถึงประเทศไทยในฐานะต้นตอของวิกฤต แล้ววิกฤตเศรษฐกิจปี 40 เกิดขึ้น และสร้างผลกระทบในวงกว้างได้อย่างไร ทั้งนี้เพื่อขยายความถึงเหตุการณ์ดังกล่าว ผ่านมุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์และพิจารณาปัจจัยร่วมต่าง ๆ ที่เป็นตัวเร่งให้ประเทศไทยเข้าสู่วิกฤตนั้น สามารถเล่าเรื่องราวผ่านเส้น PPC หรือเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต (Production Possibility Curve) ซึ่งในที่นี้กำหนดให้เส้นดังกล่าวแสดงถึงส่วนผสมที่ระบบเศรษฐกิจสามารถผลิตได้ด้วยทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ในขณะนั้น โดยผลิตสินค้าหลัก 2 ชนิด ได้แก่ สินค้าเพื่อการค้าระหว่างประเทศ (Trade Goods: T) มีการส่งออกและนำเข้า และสินค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศ (Non-Trade Goods: N) โดยผสมกันออกมาเป็นเส้นโค้งที่มีลักษณะออกจากจุดกำเนิด เนื่องจากปัจจัยการผลิตของสินค้าทั้งสองไม่อาจทดแทนกันได้อย่างสมบูรณ์ โดยหากผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศมากกว่ากำลังการบริโภคภายในประเทศ สินค้าที่เหลือจะส่งออก เป็นผลให้สินค้าเพื่อการค้าระหว่างประเทศลดลง กลับกันหากมีกำลังการบริโภคเพิ่มขึ้นเกินกว่าการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศ จะเกิดการนำเข้าทำให้สินค้าเพื่อการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นนั่นเอง

รูปที่ 2 อธิบายผลกระทบทางเศรษฐกิจจากเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจ

หากสมมติให้ประเทศไทยในขณะนั้นใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพบนเส้น PPC และกำหนดให้เส้น OR และ OR' แสดงรสนิยมของคนในสังคม

ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจมีระดับราคาเปรียบเทียบ $(P_T/P_N)_0$ การผลิตมีประสิทธิภาพสูงสุด ณ จุด A ที่ระดับการผลิตสินค้า N ณ Q_{N0} และระดับการผลิตสินค้า T ณ Q_{T0} แต่ในขณะนั้นรสนิยมการบริโภคที่แสดงโดยเส้น OR มีความต้องการบริโภคเกินกำลังการผลิต หรือกล่าวอีกนัยคือ ณ จุด B ประเทศไทยกำลังมีสถานะ

เศรษฐกิจที่ดี มีการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศมาใช้เพื่อการลงทุนพัฒนาประเทศ โดยผู้กู้อาจเป็นรัฐหรือเอกชน หรืออาจกู้มาเพื่อการบริโภค โดยปัจจัยที่ผลักดันให้เงินทุนไหลเข้ามามาก ได้แก่

อัตราดอกเบี้ยของสหรัฐฯ ที่ลดลงอย่างมาก ขณะที่ของไทยยังคงสูงอยู่ ทำให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในไทยเพิ่มขึ้น บวกกับมีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับในสหรัฐฯ และยุโรป ด้านการปล่อยกู้ให้กับประเทศกำลังพัฒนาง่ายขึ้น โดยไม่ต้องสำรองหนี้เสีย และค่าเงินเยนของญี่ปุ่นแข็งค่ามาก ทำให้มีการย้ายฐานการผลิตมายังประเทศไทยเพิ่มขึ้น ส่วนปัจจัยดึงดูดภายในประเทศนั้น ได้แก่ การเปิดเสรีการค้า การลงทุนภายในประเทศไทย มีฐานแรงงานเพิ่มขึ้น ค่าแรงต่ำ และมีสภาพภูมิศาสตร์เหมาะแก่การตั้งฐานการผลิต โดยเงินทุนจำนวนมากที่ไหลเข้ามา กลายเป็นฐานเงินใหม่ที่กระตุ้นให้เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวของกิจกรรมมากมาย พร้อม ๆ กับกระบวนการสร้างเงินฝากโดยธนาคารพาณิชย์ ส่งผลให้อุปทานเงินอยู่ในระดับสูง และทำให้ราคาสังหาริมทรัพย์และดัชนีราคาหุ้นปรับตัวสูงขึ้นจากการ Spill Over ของเงินไปยังตลาดทุน อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับสูง เศรษฐกิจรุ่งเรืองมาก แต่อีกด้าน นี้คือการเติบโตแบบฟองสบู่ เพราะมูลค่าของกิจการที่สูงขึ้น ไม่ได้มาจากกิจการที่มีกำไรมากขึ้น แต่เกิดจากราคาที่สูงขึ้นจากการซื้อขาย

ขณะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ถึงจุดหนึ่งที่ระบบเศรษฐกิจ ประสบกับปัญหาที่ท่าระบบสะดุด อาทิ อุตสาหกรรมบางประเภทที่สำคัญสูญเสียความสามารถทางการแข่งขันในตลาดโลก เกิดการแตกของฟองสบู่ โดยในขณะนั้นเงินและเวียดนาม เข้ามาค้าขายสินค้าประเภทอุตสาหกรรมสิ่งทอ และเครื่องหนังแข่งกับไทย โดยมีข้อได้เปรียบคือค่าแรงที่ถูกลงกว่า ส่งผลให้ปริมาณการส่งออกสินค้าดังกล่าวของไทยลดลง แสดงถึงความสามารถในการทำกำไรลดลง จนเกิดการขาดดุลการค้า ทำให้นักลงทุนเริ่มกังวลและมีบางส่วนที่ตัดสินใจไม่ต่ออายุการปล่อยสินเชื่อ (Rollover Loan) บวกกับเกิดพฤติกรรมตามกัน จึงเป็นเหตุให้เงินทุนไหลออก ธนาคารต่าง ๆ จึงต้องเรียกคืนเงินกู้ที่ปล่อยให้กับธุรกิจ เพื่อชำระหนี้ให้นักลงทุนต่างชาติ ธุรกิจต่าง ๆ จึงขาดสภาพคล่องและปิดกิจการในที่สุด คนตกงานทวีจำนวนมากขึ้น ผู้คนต่างหันมาออมแทนการบริโภค ของที่ผลิตออกมาก็ขายไม่หมด ผู้ผลิตจึงปรับลดการผลิตลง การจ้างงานจึงลดลงยิ่งขึ้นไปอีก ทำให้เศรษฐกิจหดตัวเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาจากรูปที่ 2 หากให้รสนิยมการบริโภคของไทยคงเส้นคงวาแล้วนั้น การใช้จ่ายควรลดลงตามเส้น OR จากจุด B ไปยังจุด D แต่ทั้งนี้เนื่องจากเงินทุนที่ไหลออก ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนปรับตัวสูงขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเงินบาทอ่อนค่าลงเมื่อเทียบกับเงินสกุลต่างประเทศ และการที่ประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องตรึงค่าเงินบาทไว้ โดยขายทุนสำรองระหว่างประเทศ จนทุนสำรองลดลงอย่างมาก ในที่สุดเมื่อไม่สามารถตรึงอัตราแลกเปลี่ยนไว้ได้ จึงหันมาใช้อัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนปรับตัวสูงขึ้น เงินบาทอ่อนค่าลง จนถึงระดับที่แสดงด้วยเส้น (PT/PN)1 ทรัพยากรถูกโยกมาผลิตสินค้าเพื่อส่งออกมากขึ้นและมาหยุด ณ จุด C ดังกราฟ

ทั้งนี้การบริโภคที่ลดลงจากจุด B มายังจุด D นั้น ถูกเบี่ยงเบนให้หันมาบริโภค ณ จุด E บนเส้น OR' แทน เพื่อให้การบริโภคสินค้าเพื่อการค้าระหว่างประเทศ (Trade Goods: T) ลดลง ที่เป็นเช่นนี้เพราะรัฐสูญเสียเงินตราต่างประเทศไปเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้บริหารประเทศต้องเชิญชวนให้คนในประเทศหันมาบริโภคสินค้าภายในประเทศเพื่อประหยัดเงินตราต่างประเทศให้ได้มากที่สุด เช่นคั้งนโยบายกีดกันของไทย ใช้ของไทย ทำให้รสนิยมโดยรวมเปลี่ยนไปโดยขยับมาที่เส้น OR' แทน

หลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การปรับตัวจากจุด A ไปยังจุด C มีความล่าช้า เนื่องจาก

1) ที่จุด C เน้นการผลิตสินค้าเพื่อการค้าระหว่างประเทศ (Trade Goods: T) ที่มีมาตรฐานสูงกว่าการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศ (Non-Trade Goods: N) จึงต้องใช้เวลาในการพัฒนาสินค้าหลายด้าน เช่น การปรับปรุงกระบวนการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีที่มีคุณภาพมากขึ้น

2) ปัจจัยแรงงานที่มาจากภาคการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศ (Non-Trade Goods: N) นั้นมักเป็นประเภทที่ขาดความสามารถในการทำงานกับเครื่องจักรที่ใช้เทคโนโลยีสูง แรงงานเหล่านี้ต้องได้รับการฝึกอบรมกระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานจึงดีดัด

3) สถานะการขาดแคลนเงินในระบบธนาคารพาณิชย์ ทำให้ธุรกิจที่ต้องการเงินในการปรับปรุงกิจการ และพัฒนาแรงงานไม่สามารถกู้ยืมเงินได้ เพราะธนาคารเองแม้จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐให้ดำเนินกิจการต่อได้ แต่ก็ต้องเพิ่มความระมัดระวังในการปล่อยกู้ยืมมากขึ้น

นโยบายหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การที่เงินบาทอ่อนค่าลง ทำให้รัฐและเอกชนไม่สามารถชำระหนี้ต่างประเทศได้ จึงต้องขอความช่วยเหลือจาก IMF เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ และนั่นทำให้เศรษฐกิจไทยต้องผูกติดอยู่กับสถาบันเศรษฐกิจโลกอย่างแยกไม่ขาด

4.4 สงครามการค้า

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ โลกทั้งโลกถูกเชื่อมโยงเป็นหนึ่ง ความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกล้วนส่งผลต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วทั้งโลก ในปัจจุบันเอง สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯและจีน ที่ได้ดำเนินต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลา 2 ปี เกิดขึ้นเมื่อสหรัฐฯ เริ่มเก็บภาษี 25 เปอร์เซ็นต์จากสินค้าที่นำเข้าจากประเทศจีนจำนวน 818 รายการ คิดเป็นมูลค่าราว 34,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และจีนตอบโต้ด้วยการเก็บภาษีสินค้าจากสหรัฐฯจำนวน 545 รายการ คิดเป็นมูลค่า 34,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เท่ากัน (เกียรติอนันต์ ส่วนแก้ว, 2562) สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ กับจีนครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก ทำให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ประกาศลดตัวเลขคาดการณ์เติบโตทางเศรษฐกิจโลก เหลือเพียง 3 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งต่ำสุดนับตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจปี 2008

นอกจากนี้ในปี 2562 สหรัฐฯ เริ่มต้นสั่งแบน Huawei ซึ่งเป็นแบรนด์เทคโนโลยีจากสัญชาติจีน โดยระบุว่า Huawei เป็นภัยคุกคามต่อสหรัฐฯ โดยเฉพาะเทคโนโลยี 5G และกล่าวหาว่า Huawei ส่งเทคโนโลยีเข้ามาในสหรัฐฯ เพื่อล้วงเอาข้อมูลและทรัพย์สินทางปัญญาของชาวอเมริกัน และส่งคำเตือนไปยังประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ ให้ร่วมกันแบน Huawei ไม่ให้เข้ามาพัฒนาเครือข่าย 5G ในสหรัฐฯ และประเทศพันธมิตร กลายเป็นจุดเริ่มต้นสงครามเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐฯ กับจีน โลกถูกแบ่งเป็น 2 ขั้วอีกครั้งผ่านตัวแปร คือสงครามการค้าและสงครามเทคโนโลยี สงครามเทคโนโลยี 5G เป็นที่จับตามองของทุกคนทั่วโลก เพราะเทคโนโลยี 5G กำลังจะมาเปลี่ยนแปลงโลก ประเทศใดสามารถชนะสงครามในครั้งนี้ก็จะกลายเป็นผู้ครอบครองเทคโนโลยี 5G ซึ่งจะมีความได้เปรียบทั้งในทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของโลก การทำสงครามการค้ารวมถึงสงครามเทคโนโลยีระหว่างสองประเทศยักษ์ใหญ่ส่งผลให้เศรษฐกิจภายในระหว่างสองประเทศชะลอตัว ซึ่ง ส่งผลกระทบต่อประเทศที่พึ่งพาการส่งออกและนำเข้าสินค้าจากทั้งสองประเทศนี้ และประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสงครามการค้านี้ เนื่องด้วยประเทศไทยมีความสัมพันธ์เป็นคู่ค้ารายใหญ่ของทั้งสหรัฐฯ และจีน ทำให้ผลกระทบดังกล่าวส่งผลต่อเศรษฐกิจไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่เศรษฐกิจชะลอตัวลง ย่อมทำให้กำลังซื้อภายในประเทศลดลงด้วย อาจส่งผลให้ภาค

ธุรกิจลดการจ้างงานเนื่องจากการหดตัวของภาคธุรกิจ และอาจนำไปสู่ปัญหาการว่างงานและการกระจายรายได้ภายในประเทศ

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประวัติศาสตร์การเมืองไทย นับตั้งแต่อดีต เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ได้ถูกยึดโยงกับบริบทของเศรษฐกิจวัฒนธรรม และทัศนะทางสังคม ไม่ว่าจะจากภายในหรือจากภายนอกประเทศ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) สนธิสัญญาบาวริงกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองครั้งใหญ่ การเปิดประตูการค้าและการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยม สร้างความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมจากลักษณะแบบ Extractive Institution ให้เป็น Inclusive Institution มากขึ้น โดยลดอำนาจสถาบันการเมืองแบบรวมศูนย์และสถาบันทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สถาบันการเมืองที่มีการกระจายอำนาจ และคนในสังคมสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อความเจริญและสถาบันทางเศรษฐกิจ

2) ช่วงพุทธศักราช 2393-2493 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง หากแต่ไม่เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระยะยาวตามทัศนะของอินแกรม เนื่องจากขาดการใช้ทุนเข้มข้น นั่นคือ การใช้ทุนและที่ดินเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับแรงงาน และปรับปรุงเทคนิคในการผลิต ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในรูปแบบของรายได้ต่อหัวที่สูงขึ้น และเกิดการเจริญเติบโตระยะยาวตามซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของโรเบิร์ต โซโล

3) นโยบายของรัฐที่ไม่สามารถเอื้อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และการเปลี่ยนแปลงที่ยังไม่สามารถทำให้รูปแบบทางเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วได้ ถูกสั่งสมในสังคมไทยเรื่อยมาอย่างยาวนานและปะทุออกมาผ่านกระบวนการปฏิวัติในปี 2475 โดยคณะราษฎร แต่ต่อมาเกิดความขัดแย้งในเรื่องอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจในรัฐบาลอย่างรุนแรงโดยฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยใช้เป็นข้อกล่าวหาว่านายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ นำไปสู่รัฐประหารครั้งแรกในประเทศไทย

4) การสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองโลกครั้งสำคัญ การขึ้นมามีบทบาทของสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้นำฝ่ายเสรีนิยม ถือเป็นอีกก้าวของระบบทุนนิยมที่กำลังฝังรากลึกลงในระบบเศรษฐกิจการเมืองโลก สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือไทยทั้งด้านการทหาร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการจัดตั้งสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 โดยมุ่งนโยบายเปิดประเทศ

5) เกิดกระแสต่อต้านสหรัฐฯ เพิ่มมากขึ้น ในหมู่นักศึกษาที่ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตย โดยนักศึกษาและปัญญาชนมองว่าศัตรูของชาติในขณะนั้นคือระบอบจักรวรรดินิยมและทุนนิยมที่นำโดยสหรัฐฯ กับกลุ่มทหารและนายทุนที่ได้รับผลประโยชน์ สหรัฐฯ เข้ามาแทรกแซงการเมืองทำให้ไทยสูญเสียอำนาจอธิปไตย นำไปสู่ขบวนการนักศึกษา 14 ตุลาคม 2516 และถึงแม้จะสามารถโค่นล้มเผด็จการลงได้ แต่ความขัดแย้งของสองขั้วอุดมการณ์ยังคงอยู่และนำไปสู่การปราบปรามนักศึกษาในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ขบวนการประชาธิปไตยถูกขัดขวางด้วยอำนาจของการเมืองฝ่ายขวา แต่ที่น่าเสียดายคือครั้งนี้จบลงด้วยความรุนแรง

6) กลางทศวรรษที่ 2520 ประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟูอีกครั้ง การลงทุนจากต่างชาติเริ่มเข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น เกิดนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” แต่จุดจบของยุครุ่งเรือง จากการเก็งกำไรในสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ คือ เหตุการณ์พองสบู่ในภาคอสังหาริมทรัพย์และการเงิน และนำไปสู่ “วิกฤตต้มยำกุ้ง” แต่

เหตุการณ์นี้ถือเป็นก้าวสำคัญที่แสดงให้เห็นว่านานาชาติได้หันมาให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7) แม้จนถึงปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ ที่โลกทั้งโลกถูกเชื่อมโยงเป็นหนึ่ง ความขัดแย้งก็ยังไม่จบลง แต่กลับส่งผลให้ความขัดแย้งภายในกระจายวงกว้างไปทั่วทั้งโลก สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯและจีน สองประเทศยักษ์ใหญ่พาดพิงกันด้วยนโยบายทางการค้า ส่งผลกระทบต่อประเทศที่พึ่งพาการส่งออกและนำเข้าสินค้าจากทั้งสองประเทศนี้ และประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสงครามการค้านี้อย่างมากเช่นกัน

วิวัฒนาการของเศรษฐกิจและการเมืองไทย เผชิญกับมรสุมจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะจากภายในประเทศเองก็ดี หรือจากเศรษฐกิจและการเมืองโลกก็ดี เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นบทเรียนสำคัญ ที่ช่วยสร้างความตระหนัก และต่างสะท้อนประโยชน์ ผ่านแนวทางการรับมือจากการเรียนรู้อดีต และคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต แต่สิ่งสำคัญที่สุดจากวิเคราะห์นี้ คงหนีไม่พ้นการนำแนวคิดและบทเรียนที่ได้ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริง เพื่อให้ออดีตที่เลวร้ายไม่กลับมาซ้ำรอยอีกครั้ง

เอกสารอ้างอิง

เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว. (2562, 25 กรกฎาคม). สงครามการค้าสหรัฐฯ-จีน กับผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย.

กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/recommended/detail/1522>

แถมสุข นุ่มนนท์. (2548). *เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สายธาร.

นุชประภา โมกข์ศาสตร์. (2561). *การวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2018/11/79792>

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2538). *เศรษฐศาสตร์การเมือง โลกทัศน์กับการวิเคราะห์ระบบและการเปลี่ยนแปลง*.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Acemoglu, D., & Robinson, J. (2012). *ผู้วิกฤติชาติ บทเรียนสะท้อนโลก* [Why Nations fail] (บดินทร์ พรวิลาวัณย์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บิงโก.

Ingram, J. C. (2009). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในประเทศไทย 1850-1970* [Economic Change in Thailand 1850-1970] (ชูศรี มณีพลุกษ์ และเฉลิมพจน์ เอี่ยมกมลลา, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

Mogalakwe, M. (2006). The Use of Document Research Methods in Social Research. *African Sociological Review*, (10)1, 221 – 230.

Scott, J. (1990). *A Matter of Record, Documentary Sources in Social Research*. Cambridge: Policy Press.

Scott, J. (2006). *Social Research and Documentary Sources*. CA: SAGE Publication.